

C-467/18-1

ЗАПИТВАЩА ЮРИСДИКЦИЯ

Районен съд Луковит
ул. „Г. С. Раковски“ №6
5770 гр. Луковит, обл. Ловеч
Република България
тел. +359 697 5 40 40
Факс: +359 697 5 20 86
e-mail: rs_lukovit@abv.bg

Вписано в регистъра на	1086852
Съда под №
Люксембург, дата:
17 -07- 2018	
За Секретар, по пълномощие	
Факс / E-mail:	17.07.2018 <i>И. Алексеев</i>
Подадено на:	Ироslav Alekseev Администратор

СТРАНИ ПО ГЛАВНОТО ПРОИЗВОДСТВО И ТЕХНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ

Частно наказателно дело № 92/2018 г.

Районна прокуратура Лом, представлявана от прокурор от Районна прокуратура Луковит с адрес: 5770 Луковит, ул. "Милин Камък" №2, тел. +359 697 5 20 25, факс +359 697 5 21 25, e-mail: rplukovit@prb.bg

EP – предложен за принудително лекуване, настанен по задължителен ред в Държавна психиатрична болница с адрес: гара Карлуково, общ. Луковит, обл. Ловеч, e-mail: dpbkarlukovo@abv.bg, тел. +359 882 809 068

Адв. Стефан Атанасов – назначен за служебен защитник на предложения за принудително лекуване, 5980 Червен бряг, ул. "Шипка" №2, обл. Плевен, тел. +359 877 522 665, e-mail: st.atanasov@abv.bg

KM – настойник на предложения за принудително лекуване, с адрес гр. Монтана,

HO – пострадала от престъплението, в качеството си на наследник на жертвата **CP**, с адрес: гр. Монтана,

ПРЕДМЕТ НА ГЛАВНОТО ПРОИЗВОДСТВО

1. Предмет на главното производство по Частно наказателно дело (ЧНД) № 92/2018 г. е предложение на Районна прокуратура Лом за прилагане на принудителни медицински мерки спрямо **EP** – принудително лекуване в специална

психиатрична болница, поради това, че за времето от 22.00 часа на 25.08.2015 г. до 05.30 часа на 26.08.2015 г. в с. Медковец, обл. Монтана, в състояние на невменяемост причинил смъртта на рождената си майка – **СР**, като ѝ нанесъл удар с брадва по черепа.

Фактите по делото:

2. На 26.08.2015 г. в 05.30 часа сутринта в Районното управление на полицията в гр. Лом постъпва сигнал от случаен гражданин за намерен труп на пътното платно в село Медковец.

3. Местопроизшествието е посетено от двама полицейски служители, които установили трупа на позната за тях възрастна жена – **СР**, с отворена черепна травма, след което тръгнали по кървавите следи, които водели до дома ѝ, където полицаите знаели, че жертвата живеела със сина си **ЕР**, който страдал от дълги години от психично разстройство и това било известно обстоятелство за полицаите.

4. Около 6.00 часа сутринта полицейските служители намерили **ЕР** да спи гол в къщата, като по краката му личали следи от кръв. Събудили го, дали му възможност да се облече, извели го на двора и го попитали: Защо е убил **СР**? -, на което **ЕР** отговорил – Защото тя ме предаде, предаде ме на сръбската мафия! -, полицаите задали следващ въпрос – Защо е извлякъл трупа на улицата?-, като отговорът бил – За да не ми мирише в двора.

5. След получаване на отговорите полицаите поставили белезници на **ЕР** и впоследствие със съдействието на екип на Спешна медицинска помощ го отвели в психиатричното отделение на многопрофилната болница в гр. Лом, където е задържан по спешност.

6. Със съдебно решение от 12.09.2015 г. на Районен съд Лом **ЕР** е настанен на задължително лечение на основание Закона за здравето в Държавна психиатрична болница - гара Карлуково за срок от 6 месеца. Впоследствие и към момента на отправяне на преюдициалното запитване със съдебни решения по реда на същия закон е продължавано задължителното лечение на **ЕР**, като във всички съдебни актове извод за опасността лицето да извърши престъпление е правен въз основа на това, че **ЕР** е умъртвил майка си.

7. Официалното разследване е започнало на 26.08.2015 г. в 07.20 часа, след като **ЕР** е бил разпитан и задържан, с извършеното първо действие по разследването

от разследващ полицай от Районното управление на полицията - оглед на местопроизшествието в условията на неотложност, за което впоследствие е уведомен наблюдаващият прокурор от Окръжна прокуратура Монтана. В уведомителното писмо е посочено, че в условията на неотложност е започнало досъдебно производство срещу EP за извършено от него убийство на рождената му майка – престъпление по чл. 116, ал. 1, т.3 НК.

8. В хода на разследването са разпитани свидетели – познати и роднини на EP.

Всички те са дали показания относно това, че той страда от психично заболяване, че е лекуван многократно в болници, че поведението му понякога е агресивно и неадекватно, роднините са споделили за минали посегателства от страна на EP срещу майка му. Разпитан е полицаят, който е провел предварителната „беседа“ с EP и който го е задържал.

9. Назначена е съдебно-психиатрична експертиза, възложена на двама психиатри от болницата в Лом, която е дала заключение, че EP страда от Параноидна шизофрения; че към 25/26.08.2015 г. е бил в състояние на продължително разстройство на съзнанието и не е могъл да разбира свойството и значението на извършеното от него. В експертиза се обсъжда, че EP многократно споделя за убийството. За заключението EP не е уведомен.

10. Едно от вещите лица, участвали в експертизата - началник на психиатричното отделение на многопрофилната болница в гр. Лом, е имала задължение съгласно влязло на 21.03.2015 г. в сила съдебно решение да осигури и да наблюдава амбулаторното лечение на EP за срок от 6 месеца. Определеният от съда психиатър не е изпълнил съдебното решение, за което е уведомил съда на 06.11.2015 г., след служебно изпратено напомнително писмо за дължимото поведение след изтичане на 6-те месеца.

11. С Постановление от 07.07.2016 г. наблюдаващият разследването прокурор от Окръжна прокуратура Монтана е спрял наказателното производство, приемайки, че EP страда от заболяване, което му пречи да участва в производството. Изрично е прието, че „потенциалният обвиняем е настанен на задължително лечение, а и предвид същото, все още няма надлежно процесуално качество“. При тези мотиви прокурорът не е връчил на EP постановлението за спиране.

12. В писмо във връзка с указания на разследващия полицай да се изготви заключение по допуснатата съдебно медицинска експертиза изрично е посочено, че „по случая е

известен извършителят, по отношение на който са предприети мерки за ограничаване на свободното му придвижване, които имат временен характер”.

13. При служебна проверка от горестоящата прокуратура – Апелативна прокуратура София, са дадени задължителни указания на прокурора от Окръжна прокуратура Монтана, че делото следва да се възобнови и тези указания са изпълнени с Постановление за възобновяване от 29.12.2017 г. В това постановление се обсъжда продължаването на задължителното лечение на **EP** по реда на Закона за здравето.

14. След депозиране едва на 26.02.2018 г. заключението по Съдебно-медицинската експертиза, в същото са обсъдени множество наранявания по главата – разкъсно-контузни рани, кръвонасядания, охлузвания, посечна рана и други; травми в областта на долните крайници; установена е концентрация на алкохол в кръвта на – 0.4 промила.

15. С Постановление от 01.03.2018 г. наблюдаващият прокурор от ОП Монтана е прекратил наказателното производство с решаващите мотиви, че „става въпрос за извършено умишлено престъпление от лице **EP** в състояние на невменяемост”, спрямо което следва да се постановят принудителни медицински мерки. Обсъдено е още веднъж, че „извършителят няма надлежно качество и не е вземана мярка за неотклонение”. Постановлението по изрично указание на прокурора е връчено само на дъщерята на пострадалата. Влязло е в сила като необжалвано на 10.03.2018 г.

16. Лицето, посочено като извършител, не е разпитан нито веднъж в хода на разследването, не му е съобщено за образуваното срещу него наказателно производство, не е привлечен като обвиняем, не му е осигурена задължителната адвокатска защита, не имал осигурена възможност да оспори нито един от фактическите или правните изводи на прокурора.

17. След препращане на делото по подсъдност от Районен съд Лом, пред който първоначално е било внесено предложението, съдията-докладчик от Районен съд Луковит е повдигнал спор за подсъдност пред Върховния касационен съд с мотивите, че **EP** е живял в с. Медковец, общ. Лом и задължителното му настаняване в Държавната психиатрична болница – Карлуково не следва да променя компетентността на съда – по местоживеенето му. Едновременно с това в разпореждането на вниманието на Върховния касационен съд е поставено обстоятелството, че опасностите в поведението на лицето, за което прокурора счита, че

е извършител на убийство, не са преодолените чрез мерките за процесуална принуда по Наказателно-процесуалния кодекс, а чрез неприложима в случая процедура по Закона за здравето. С това лицето е било напълно лишено от правото си на защита, вкл. да узнае в какво е обвинен, да даде обяснения, да получи задължителната адвокатска защита за подобно обвинение, да обжалва постановлението на прокурора.

18. С окончателно определение Върховният касационен съд е посочил, че делото следва да се разгледа от Районен съд Луковит, според фактическото му местоживееие в момента в болницата. Без мотиви е посочено, че няма основание за разсъжденията на съдията-докладчик за ограничено право на защита на лицето.

ОТНОСИМИ ПРАВНИ НОРМИ

Българското право

19. В чл. 89 от Наказателния кодекс, приет 1968 година, наричан по-нататък НК, се предвижда следното:

„По отношение на лице, извършило общественноопасно деяние в състояние на невменяемост или изпаднало в такова състояние преди постановяване на присъдата или през време на изтърпяване на наказанието, съдът може да постанови: а) предаване на близките, ако поемат задължение за лекуването му под наблюдение на психоневрологически диспансер; б) принудително лекуване в обикновено психоневрологическо заведение; в) принудително лекуване в специална психиатрическа болница или в специално отделение в обикновено психоневрологическо заведение.”

20. Наказателно-процесуалния кодекс, приет 2005 г., наричан по-нататък НПК, прилагането на принудителни медицински мерки е уредено като „особено производство” в част седма, глава тридесет и четвърта, раздел първи, както следва:

21. Чл. 427 НПК урежда започването на производството по следния начин:

„(1) Предложение за прилагане на принудителни медицински мерки по чл. 89 и следващите от Наказателния кодекс прави прокурор в районна прокуратура (...)

(2) Преди да направи предложението прокурорът назначава експертиза и възлага на разследващ орган да изясни поведението на лицето преди и след извършване на деянието и представлява ли това лице опасност за обществото.”

22. Компетентността на съда е уредена в чл. 428 НПК, който гласи:

„Предложението за прилагане на принудителни медицински мерки се разглежда от районния съд по местоживеенето на лицето (...)

23. В чл. 429, ал. 2 НПК е предвидена проверка от съдията-докладчик, в следните предели:

„(2) Съдията-докладчик преценява дали са всички условия за разглеждане на делото и насрочва съдебно заседание в тридневен срок от постъпване на предложението.”

24. Съдебното заседание на първа инстанция е уредено в чл. 430 НПК, съгласно който:

„(1) За съдебното заседание се призовават чрез прокурора лицето, спрямо което се иска прилагането на принудителни медицински мерки, неговите родители, настойникът или попечителят му и пострадалият.

(2) Участието на прокурор, както и на защитник на лицето, спрямо което се иска прилагането на принудителни медицински мерки, е задължително.

(3) Присъствието на лицето, спрямо което се иска прилагане на принудителни медицински мерки, не е задължително, когато неговото здравословно състояние е пречка за това.

(4) Във всички случаи съдът изслушва заключението на вещо лице - психиатър.

25. Правомощията на съда са свързани с решаването на въпроса относно нуждата лицето да бъде лекувано, което е регламентирано в чл. 431 НПК по следния начин:

„(1) Съдът се произнася еднолично с определение.

(2) Определението по ал. 1 може да се обжалва или протестира в седемдневен срок от постановяването му по реда на глава двадесет и първа.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.”

26. При разглеждане на делото общия ред на част четвърта НПК по внесен обвинителен акт от прокурора в разпоредително заседание съдът може върне делото на прокурора за отстраняване на допуснати в хода на досъдебното производство процесуални нарушения, което е уредено в чл. 249, ал. 1, вр. чл. 248, ал. 1, т. НПК по следния начин:

„(1) Съдът прекратява съдебното производство в случаите на (...) допуснато на досъдебното производство отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия (...)

(2) Когато прекратява съдебното производство на основание (допуснато на досъдебното производство отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия (...), съдът връща делото на прокурора, като с определение посочва допуснатите нарушения. В тези случаи прокурорът отстранява допуснатите процесуални нарушения по реда на чл. 242, като започва да тече нов срок от получаване на делото.

(...)

(4) Допуснато на досъдебното производство нарушение на процесуалните правила е съществено и отстранимо, когато са нарушени правата на:

1. обвиняемия – да научи за какво престъпление е привлечен в това качество; да дава или да откаже да дава обяснения по обвинението; да участва в производството; да има защитник и да получи писмен или устен превод на разбираем за него език по чл. 55, ал. 3, когато не владее български език; (...)

27. Фигурата на „обвиняем“ в досъдебното производство възниква съгласно правилото на чл. 54 НПК, според което:

„Обвиняем е лицето, което е привлечено в това качество при условията и по реда, предвидени в този кодекс.“

28. Привличането на обвиняемия може да се осъществи със съставянето на нарочно постановление за това или със съставянето на протокола за първото действие по разследването срещу него, предвидено в чл. 219 НПК, който гласи:

„(1) Когато се съберат достатъчно доказателства за виновността на определено лице в извършване на престъпление от общ характер и не са налице някои от основанията за прекратяване на наказателното производство, разследващият орган докладва на прокурора и привлича лицето като обвиняем със съставяне на съответно постановление.

(2) Разследващият орган може да привлече лицето като обвиняем и със съставянето на протокола за първото действие по разследването срещу него, за което докладва на прокурора. (...)

(8) Разследващият орган не може да извършва действия по разследването с участие на обвиняемия, докато не изпълни задълженията си по ал. 1 - 7.“

29. В чл. 94 НПК са уредени случаите на задължително участие на защитник, както следва:

„(1) Участието на защитник в наказателното производство е задължително, когато: (...)

2. обвиняемият страда от физически или психически недостатъци, които му пречат да се защитава сам;

3. делото е за престъпление, за което се предвижда лишаване от свобода не по-малко от десет години или друго по-тежко наказание; (...)

30. Предвиденото наказание за разследваното престъпление е уредено в чл. 116, ал. 1, т. 3 НК, както следва:

„За убийство: (...) 3. на баща или на майка (...), наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години, доживотен затвор или доживотен затвор без замяна (...)

31. Основанията за провеждане на превантивно лечение на лица с психични разстройства е уредено в чл. 155 от Закона за здравето, който предвижда, че:

„На задължително настаняване и лечение подлежат лицата по чл. 146, ал. 1, т. 1 и 2, които поради заболяването си могат да извършат престъпление, което представлява опасност за близките им, за околните, за обществото или застрашава сериозно здравето им.“

32. Заболяванията на лицата, посочени в предишния текст, спрямо които може да се настанят на задължително лечение, са определени в чл. 146, ал. 1, т. 1 и 2 от Закона за здравето, по следния начин:

„Лица с психични разстройства, нуждаещи се от специални здравни грижи, са:

1. психичноболни с установено сериозно нарушение на психичните функции (психоза или тежко личностно разстройство) или с изразена трайна психична увреда в резултат на психично заболяване;
2. лица с умерена, тежка или дълбока умствена изостаналост или съдова и сенилна деменция; (...)

33. В досъдебното производство опасността обвиняемият да извърши престъпление се преодолява чрез мерките за неотклонение, като най-тежката от тях „Задържане под стража“ е уредена в чл. 63, ал. 1 НПК по следния начин:

„(1) Мярка за неотклонение задържане под стража се взема, когато е налице обосновано предположение, че обвиняемият е извършил престъпление, което се наказва с лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, и доказателствата по делото сочат, че съществува реална опасност обвиняемият да се укрие или да извърши престъпление.“

34. В досъдебното производство се предвижда специална мярка за процесуална принуда спрямо лица, за които възникне нужда от изследване на психичните им годности, уредена в чл. 70 НПК, по следния начин:

„(1) В досъдебното производство съответният първоинстанционен съд в състав от един съдия и двама съдебни заседатели по искане на прокурора, (...) може да настани обвиняемия за изследване в психиатрично заведение за срок до тридесет дни.

(2) Съдът незабавно се произнася с определение в открито заседание, в което изслушва вещо лице - психиатър, и лицето, чието настаняване се иска. Участието на прокурор и защитник е задължително. (...)

(5) Ако срокът за изследване, определен от съда, се окаже недостатъчен, той може да бъде продължен еднократно с не повече от тридесет дни по реда на ал. 1 - 4.

(6) Времето, през което лицето е било настанено в психиатрично заведение, се зачита като задържане под стража.“

35. Предвидена е и специална възможност за спрямо лицата, които са задържани под стража, да бъдат провеждани изследвания за психичния им статус, като чл. 147, вр. чл. 240 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, предвижда:

„При съмнения за психично разстройство на лишен от свобода (разпоредбите относно осъдените на лишаване от свобода се прилагат и по отношение на обвиняемите и подсъдимите с мярка за неотклонение задържане под стража) се провеждат клинично-психологически и психиатрични изследвания за уточняване на диагнозата.

(2) Страдащите от психични разстройства, които се нуждаят от болнично лечение, се настаняват в специализираната болница за активно лечение към местата за лишаване от свобода.

(3) При констатирана невменяемост лишеният от свобода се изпраща на лечение в специализирано психиатрично заведение.“

Правото на Съюза

Директива 2012/13/ЕС от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство, ОВ L 142, 01.06.2012, наричана Директива 2012/13/ЕС, гласи:

36. В чл. 2, § 1 е посочено приложеното поле: „(...) Настоящата директива се прилага от момента, в който лицето бъде уведомено от компетентните органи на държава-членка, че е заподозряно или обвинено в извършването на престъпление, до момента на приключване на производството, което означава окончателното решаване на въпроса дали заподозряното лице или обвиняемият е извършил престъплението, включително, когато е приложимо, производството по определяне на наказание и приключването на процедурите по обжалване.“

37. Съгласно чл. 3, § 1 и 2 „Държавите-членки гарантират, че на заподозрените лица или обвиняемите се предоставя незабавно информация относно най-малко следните процесуални права, както се прилагат съгласно националното право, с цел да се позволи ефективното им упражняване: а) правото на достъп до адвокат; б) всяко право на безплатна правна консултация и условията за нейното получаване; в) правото на информация относно обвинението в съответствие с член 6; г) правото на устен и писмен превод; д) правото да запазят мълчание. 2. Държавите-членки гарантират, че информацията, предвидена в параграф 1, се предоставя устно или писмено, на прост и достъпен език, като се отчитат специфичните потребности на заподозрени лица или обвиняеми в уязвимо положение.“

38. В чл. 8, § 2 относно средствата за защита е посочено, че: „Държавите-членки гарантират, че заподозрените лица или обвиняемите или техните адвокати имат правото да оспорят, в съответствие с процедурите в националното право, евентуалния пропуск или отказ на компетентните органи да им предоставят информацията в съответствие с настоящата директива.“

Директива 2013/48/ЕС от 22 октомври 2013 г. година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за

арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане, ОВ L 294, 6.11.2013г., наричана Директива 2013/48/ЕС, гласи:

39. В чл. 2 приложното поле е дефинирано, като: „1. Настоящата директива се прилага за заподозрени или обвиняеми в наказателно производство от момента, в който компетентните органи на държава членка уведомят лицата, с официално съобщение или по друг начин, че са заподозрени или обвиняеми в извършването на престъпление, независимо дали лицата са задържани. (...) 3. При условията, предвидени в параграф 1, настоящата директива се прилага и за лица, които не са заподозрени или обвиняеми и които в хода на разпита от полицията или от друг правоохранителен орган се превръщат в заподозрени или обвиняеми.“

40. Съгласно чл. 3 „1. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, които позволяват на заинтересованите лица реално и ефективно да упражнят правата си на защита. 2. Заподозрените или обвиняемите имат право на достъп до адвокат без неоправдано забавяне. Във всички случаи заподозрените или обвиняемите трябва да имат достъп до адвокат, считано от настъпването на по-ранния от следните моменти: а) преди да бъдат разпитани от полицията или от друг правоохранителен орган или от съдебен орган; б) при извършването на следствено действие или на друго действие по събиране на доказателства от страна на разследващите или на други компетентни органи съгласно параграф 3, буква в); в) без неоправдано забавяне след задържането; г) когато са призовани да се явят пред съд, компетентен по наказателни дела — своевременно преди явяването им пред този съд.“

41. В чл. 12 са уредени средствата за правна защита „1. Държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите в наказателно производство (...) разполагат с ефективни средства за правна защита съгласно националното право в случай на нарушаване на правата им по настоящата директива.

42. Въведено е специално изискване в чл. 13 според което „Държавите членки гарантират, че при прилагането на настоящата директива се вземат предвид особените нужди на уязвими заподозрени и обвиняеми.“

Директива (ЕС) 2016/343 от 09.03.2016 г. относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, ОВ L 65, 11.03.2016 г.

43. В чл. 3 е дефиниран принципът на презумпцията за невиновност, съгласно който: „Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите се считат за невинни до доказване на вината им в съответствие със закона.“

44. Правните средства за защита са посочени в чл. 10, който гласи: „1. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите разполагат с ефективни правни средства за защита, в случай че правата им по настоящата директива са нарушени. 2. Без да се засягат националните правила и системи относно допустимостта на доказателствата, държавите членки гарантират, че при оценката на обясненията, дадени от заподозрени или обвиняеми, или на доказателствата, получени в нарушение на правото на тези лица да запазят мълчание или на правото им да не се самоуличават, се защита правото на защита и справедливостта на производството.“

Харта на основните права на Европейския съюз, ОВ С 326, 26.10.2012 г

45. Право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес е уредено в чл. 47, който гласи: „Всеки, чийто права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, има право на ефективни правни средства за защита пред съд в съответствие с предвидените в настоящия член условия. Всеки има право неговото дело да бъде гледано справедливо и публично в разумен срок от независим и непристрастен съд, предварително създаден със закон. Всеки има възможността да бъде съветван, защитаван и представляван. На лицата, които не разполагат с достатъчно средства, се предоставя правна помощ, доколкото тази помощ е необходима, за да се осигури реален достъп до правосъдие.“

46. Презумпция за невиновност и право на защита са регламентирани в чл. 48, съгласно който: „1. Всеки обвиняем се счита за невинен до установяване на вината му в съответствие със закона. 2. На всеки обвиняем се гарантира зачитане на правото на защита.“

47. Забраната за дискриминация е посочена в чл. 21, § 1, който гласи: „Забранена е всяка форма на дискриминация, основана по-специално на (...) увреждане (...)“

Мотиви на запитването

48. Българското наказателно право позволява на прокурора, ако прецени, че извършителят на престъпление е невменяем, да прекрати наказателното производство и същото да не влезе в съдебна фаза.

49. В този случаи не е предвидена никаква особена форма на процесуална гаранция, че производството е протекло при спазване на всички минимални стандарти за осигуряване на правото на защита на обвиняемия, които принципно са регламентирани в НПК, ако обаче лицето е придобило формално качеството на „обвиняем“.

50. Досъдебното производство протича изцяло и само под ръководството и надзора на прокурора. Формите на съдебен контрол върху определени актове на прокурора и върху мерките за процесуална принуда, ограничаващи свободата, са свързани с придобиване на качеството на „обвиняем“.

51. Прилагането на държавна принуда спрямо лицата, които според прокурора са извършили общественоопасни деяние в състояние на невменяемост, е правомощие на съда, но при обвързаност с изводите на прокурора, че лицето е извършител на деянието и е действало в състояние на невменяемост.

52. Горният извод е резултат от утвърденото становище в практиката и в доктрината, че Постановлението за прекратяване на наказателното производство от прокурора, което не е било обжалвано, не се скрепява с последиците на неотменимостта и няма материална законна сила, защото принципно може да бъде отменено от горестоящия прокурор и делото да бъде възобновено. Въпреки това, след влизане в сила на постановлението, което не е било обжалвано, то е задължително за всички. Така и проф. Чинова, М., Досъдебното производство по НПК, Теория и практика, С., 2013. Това е и поддържаното становище в главното производство на прокурора и на защитника.

53. В особеното производство съдът няма правомощие да следи за спазване на процесуалните права на посочения извършител, дори и да установи, че той не е имал достъп до справедлива процедура, в която да може да се защитава, както срещу фактическото твърдение на прокурора, че е извършител на деянието, че страда от психично разстройство, което води до правния извод, че лицето е невменяемо.

54. Само поради това, че лицето, посочено за извършител страда от психично разстройство, принципно е възможно свободата му да бъде ограничена по реда на

Закона за здравето. Целта на закона е да се предотврати хипотетична бъдеща опасност от извършване на престъпление по болестни мотиви. В процедурата по Закона за здравето се изследват само две предпоставки – наличието на психично разстройство и опасност, която трябва да е с определен интензитет. Предмет на това производство, макар и състезателно, не е вече извършено престъпление, което се разследва по реда на НПК.

55. Въпреки ясното разграничение на това кога е приложимо ограничаване на свободата по реда на Закона за здравето и кога по реда на НПК, в практиката са чести случаите, при които заподозрени психично болни биват лишени от свобода по искане на прокурор по реда на Закона за здравето с основни фактически съображения, че тече разследване за престъпление, чийто извършител е лицето с психично разстройство.

56. Само и единствено поради психичното заболяване на заподозряното лице, на практика прокурорът може да избегне задържането на посочения от него извършител по реда на НПК с произтичащите от това гаранции за спазване на правата на лицето, и да проведе разследване без участието на лицето.

56. Съдът в производството по прилагане на принудителни медицински мерки няма възможност да осъществи контрол върху това дали в досъдебната фаза на лицето, посочено за извършител, са били осигурени минималните стандарти за право на защита. Това е становището на състав на Върховния касационен съд в рамките на главното производство, който се е произнесъл по този въпрос във връзка с повдигнат спор за подсъдност. Този акт на Върховния касационен съд е задължителен за долните инстанции само по отношение на това, кой съд е местно компетентен да се произнесе. Въпреки това, мотивите на върховната съдебна инстанция в практиката винаги са имали указателен характер, с който долните инстанции се съобразяват.

57. В настоящото производство лицето прави възражения за нарушенията, свързани с правото му да узнае за какво е обвинен, да запази мълчание, да участва в делото, да има адвокат, но едновременно с това съдът не може да даде адекватна защита, дори при очевидна основателност на оплакванията за нарушено право на защита, поради липса на процесуална възможност за това.

58. Едновременно с това, в случаите когато производството пред съд е образувано по внесено обвинение, обвиненото лице получава пълна гаранция за спазване на правата му в хода на досъдебното производство, защото за това съдът следи служебно.

59. За настоящия решаващ съд възниква съмнение, дали подобна правна уредба съответства на принципите на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз и член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, които провъзгласяват правото на справедлив процес и на Член 48, параграф 2 от Хартата, който гарантира зачитане на правото на защита, при допустимите ограничения, позволени член 5 от ЕКПЧ и изведени в съдебната практика на Европейския съд по правата на човека.

60. Поради това, че главното производство няма чист наказателноправен характер, а представлява особено производство, чиято цел е прилагане на принуда с цел лекуване, която обаче все пак е последица от проведено наказателно производство, за решаващия съд не е достатъчно ясно дали същото попада в приложното поле на актовете на Съюза, приети в изпълнение на член 82, параграф 2 от Договора за функционирането на Европейския съюз и установяващи правата на лицата в наказателното производство.

61. При положителен отговор на първия поставен въпрос, ако Съдът на Европейския съюз, наричан по-нататък СЕС, даде тълкуване в смисъл, че и производство като главното за прилагане на принудителни медицински мерки попада в приложното поле на актовете установяващи минималните права на лицата в наказателното производство, от значение за решаване на делото ще е дали процесуалните правомощия на съда в главното производство гарантират на лицето ефективно средство за защита.

62. Ако СЕС даде тълкуване, че уредбата в чл. 427 и сл. НПК не осигурява ефективно средство за защита на лицето, предложено за лечение, решаващият съд би могъл по аналогия да приложи процесуалната гаранция предвидена за делата, които се разглеждат по общия ред, което е допустим правен похват дори и в наказателната материя, когато се осигуряват права на гражданите, а не се установяват задължения.

63. Затова за решаващия съд са от значение тълкуванията на СЕС относно конкретните правни норми от посочените актове на Съюза, защото когато при разглеждане на наказателно обвинение по общия ред съдът упражни правомощието си да върне делото на прокурора за отстраняване на допуснати съществени процесуални нарушения, които ограничават правото на защита, следва изрично да посочи допуснатите нарушения.

64. Един от съществените процесуални въпроси е от кой момент лицето е придобило качеството „заподозрян“ по смисъла на правото на Съюза и съответно допустими ли са с цел доказване на деянието някои от доказателствата по делото (свидетелските

показания на полицейския служител, разпитал лицето преди образуване на наказателното производство; възлагане на решаващата психиатрична експертиза на лекар-психиатър, който не е изпълнил задължението си да следи състоянието на лицето в амбулаторни условия), след като не са били спазени изискванията за осигуряване на „заподозрения“ на правото на информация и на правото на достъп до адвокат.

65. В светлината на горното питане следва да бъде отбелязано произнасянето на Европейския съд по правата на човека с Решение по делото *Димитър Митев срещу България* (Жалба № 34779/09) от 18.03.2018 г., в което Съдът е обсъдил извънпроцесуално самопризнание на жалбоподателя, което е имало значителен ефект върху по-нататъшното развитие на производството, какъвто е и настоящия случай, в който прокурора не разпитва *EP*, позовавайки се на самопризнанието при задържането му. ЕСПЧ прави заключение, че непредоставянето на адвокатска защита на този най-ранен етап е довел до цялостно нарушение на справедливостта на процеса, с което е нарушени чл. 6, § 1 и 3 на Конвенцията.

66. Съществено значение за допустимостта на продължаващото задържане на лицето в психиатрична болница има отговора на въпроса, дали задължителното лечение по Закона за здравето с решаващи мотиви, че лицето е извършител на разследваното в наказателно производство убийство, преди същото да е окончателно приключило, нарушава презумпцията за невиновност и дали само фактът, че задържането е по предвиден в закона ред гарантира спазването на чл. 5, § 4 на Конвенцията - задържането да бъде в справедлив процес, в който съдът да има правомощие да провери както спазването на процедурните правила, така и на основателните подозрения, мотивиращи задържането, а също и легитимността на преследваната с тази мярка цел, каквото задължение съдът има, ако лицето е задържано по реда на Наказателно-процесуалния кодекс.

67. На последно място, за решаващия съд е от значение да се установи дали понятието „уязвимо лице“ по смисъла на правото на Съюза включва и посочените за извършители на престъпления психично болни, и ако отговорът е положителен, с оглед вероятността такива лица да не отговарят наказателно, но извършеното от тях да е основание да бъдат принудително лекувани в психиатрична болница, достатъчни ли са гаранциите на особения ред по НПК, за да се осигури спазването на основните права на тези лица в предходната досъдебна фаза на процеса.

Преюдициални въпроси

1. Попада ли в приложното поле на Директива 2012/13/ЕС относно правото на информация в наказателното производство и на Директива 2013/48/ЕС относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство настоящото производство за прилагане на принудителни медицински мерки, които са форма на държавна принуда срещу лица, за които от прокурора е установено, че са извършили общественоопасно деяние?
2. Българското процесуално право, уреждащо особеното производство за прилагане на принудителни медицински мерки по правилата на чл. 427 и сл. НПК, което не предвижда възможност съдът да върне делото на прокурора с указания за отстраняване на допуснати съществени процесуални нарушения в хода на досъдебното производство, а може само да уважи предложението за прилагане на принудителни медицински мерки или да го отхвърли, представлява ли ефективно средство за защита по смисъла на чл. 12 от Директива 2013/48/ЕС и чл. 8 от Директива 2012/13/ЕС, вр. чл. 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, което да гарантира на лицето, че може да оспори пред съда нарушенията на правата му в хода на досъдебното производство?
3. Директива 2012/13/ЕС и Директива 2013/48/ЕС приложими ли са за наказателни (досъдебни) производства, когато националното право – Наказателно-процесуалният кодекс, не познава фигурата на „заподозрян“, а формално в хода на досъдебното производство прокурорът не привлича лицето в качеството му на обвиняем, защото приема, че разследваното убийство е извършено от лицето в състояние на невменяемост и поради това прекратява наказателното производство, за което не уведомява лицето, като прави искане до съда за прилагане на принудителни медицински мерки спрямо него?
4. По смисъла на чл. 2, § 1 от Директива 2012/13/ЕС и чл. 2, § 3 от Директива 2013/48/ЕС предложеното за принудително лекуване лице придобил ли е качеството на „заподозрян“, когато полицейският служител при първоначалното посещение на местопроизшествието и първоначалните издирвателни действия в дома на жертвата и нейния син, виждайки по тялото на последния следи от кръв, го е разпитал за причините да убие майка си и да пренесе трупа на улицата, на които въпроси лицето е отговорило, след което полицаят му е поставил белезници? При положителен отговор, следва ли на лицето още в този момент да се предостави информация по чл. 3, § 1, вр. § 2 от Директива 2012/13/ЕС, и как следва да се отчетат специфичните потребности по §2

на лицето в подобна ситуация при предоставяне на информацията, след като на полицията е било известно, че лицето страда от психично разстройство?

5. Правна уредба като националната, която допуска фактическо лишаване от свобода с принудително настаняване в психиатрична болница чрез процедура по Закона за здравето (превантивна мярка за принуда, която се налага при доказване, че лицето страда от психично заболяване и че е налице предполагаема опасност лицето да извърши престъпление, а не за реализирано такова), когато фактическото основание за разкриване на процедурата е деянието, за което е образувано наказателно производство срещу настаненото за лечение лице, съответства ли на чл. 3 от Директива (ЕС) 2016/343 относно укрепване на някои аспекти относно презумпцията за невиновност и по този начин заобикаля ли се правото на справедлив процес при арест, който да отговаря на критериите на чл. 5, § 4 ЕКПЧ – процес, в който съдът да има правомощие да провери както спазването на процедурните правила, така и на основателните подозрения, мотивиращи задържането, а също и легитимността на преследваната с тази мярка цел, каквото задължение съдът има, ако лицето е задържано по реда на Наказателно-процесуалния кодекс.

6. В понятието за презумпцията за невиновност по смисъла на чл. 3 от Директива (ЕС) 2016/343 включва ли се и презумпцията, че невменяемите лица не са извършили общественоопасното деяние, в което прокурора ги обвинява, докато обратното не бъде установено в съответствие в процесуалния закон (в наказателно производство при спазване на правото на защита)?

7. Национална правна уредба, която предвижда различни правомощия за решаващия съд по отношение на служебната проверка за законосъобразност на досъдебното производство, според това, дали:

1.) разглежда обвинителен акт на прокурора, с който се твърди, че определено лице, което е психически годно, е извършило убийство (чл. 249, ал. 1, вр. ал. 4 НПК), или 2.) разглежда предложението на прокурора, с което се твърди, че лицето е извършило убийство, но поради психическа негодност на дееча извършеното не е престъпление, и се иска от съда на наложи държавна принуда с цел лекуване; може да се приеме, че осигурява гаранциите за ефективни средства за защита на уязвимите лица, каквито се изискват от чл. 13, вр. чл. 12 Директива 2013/48/ЕС и чл. 8, т. 2, вр. чл. 3, ал. 2 2012/13/ЕС, и дали различните правомощия на съда произтичащи от вида на производството, предопределен от това дали посоченото лице за извършител разполага

с психическа годност да носи наказателна отговорност, са в съответствие с принципа на чл. 21, § 1 ХОПЕС за недискриминация?

НЕОБХОДИМОСТ ОТ ОБРАБОТВАНЕ ПО СПЕЦИАЛЕН НАЧИН

В настоящи случай запитващия национален съд счита, че е налице условието на чл. 107 от Процедурния правилник на Съда преюдициалното запитване да бъде разгледано при условията на **СПЕШНОСТ**, която произтича от обстоятелството, че към момента на запитването предложеното за принудително лекуване лице е фактически задържано принудително в психиатрична болница от 26.08.2015 г. на друго основание – по Закона за здравето, което е тясно свързано с изхода от главното производство.

Поради обстоятелството, че в запитването се съдържат данни свързани със здравословния статус на лицето, е налице необходимост да се запази в **АНОНИМНОСТ САМОЛИЧНОСТТА** на участващите в главното производство физически лица.

17 юли 2018 година

С уважение:

съдия Владислава Цариградска

